

IJTIMOYIY HIMOYA TIZIMINING AHAMIYATI

Abdullayev Bauirjan Azatbek o'g'li
Djuluduzbayev Dostonbek Salautovich
Arazova Ogulnabat Aitbayevna

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston ijtimoiy himoya tizimining mazmuni, tamoyillari, asosiy vazifalari va uning aholining ijtimoiy barqarorligini ta'minlashdagi ahamiyati chuqur tahlil qilingan. Tadqiqot davomida ijtimoiy himoya institutlarining faoliyati, davlat siyosati bilan uyg'unlashuvi, ijtimoiy xizmatlarning zamonaviylashtirilishi hamda aholining ehtiyojmand qatlamlarini qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining transformatsiyasi o'rganilgan. Maqola xalqaro tajribalar, statistik ma'lumotlar, ilmiy adabiyotlar sharhi hamda amaliy tahlillar asosida ishlab chiqilgan bo'lib, O'zbekiston uchun dolzarb bo'lgan muammolar va ularning yechimlari ham yoritilgan.

Annotation (Eng): This article provides an in-depth analysis of the meaning, principles, core functions, and significance of the social protection system in Uzbekistan. The study examines the activities of social protection institutions, their alignment with state policies, modernization of social services, and the transformation of support mechanisms for vulnerable groups. The article is based on international experience, statistical data, scientific literature review, and practical analysis. It also highlights key challenges relevant to Uzbekistan and proposes potential solutions.

Kalit so'zlar: ijtimoiy himoya, ijtimoiy siyosat, davlat qo'llovi, aholining farovonligi, ijtimoiy xavfsizlik, davlat dasturlari, xalqaro tajriba

KIRISH

Ijtimoiy himoya tizimi davlatning ijtimoiy siyosati tarkibidagi eng muhim bo'g'inlardan biridir. U aholining ehtiyojmand qatlamlarini qo'llab-quvvatlash, iqtisodiy tengsizlikni kamaytirish, ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash va har bir shaxsning munosib turmush tarzini ta'minlashga qaratilgan normativ, tashkiliy hamda institutsional chora-tadbirlar majmuasidan iboratdir. O'zbekiston mustaqillikka erishgach, ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirishga alohida e'tibor qaratib kelmoqda. So'nggi yillarda esa mazkur tizim tubdan modernizatsiya qilinib, raqamli boshqaruv asosida yangilandi, aholining real ehtiyojlariga moslashgan davlat xizmatlari kengaytirildi.

Bugungi kunda ijtimoiy himoya nafaqat ijtimoiy yordam, balki bandlik, sog'liqni saqlash, ta'lim, pensiya tizimi, ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish kabi bir qancha yo'nalishlarni qamrab olgan kompleks tizimga aylangan. O'zbekistonning 2022–2026-yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasi va boshqa davlat dasturlari ijtimoiy himoya sohasini takomillashtirishni ustuvor yo'nalish sifatida belgilab bergan.

Adabiyotlar sharhi (Literature Review)

Ijtimoiy himoya masalasi xalqaro miqyosda keng o'rganilgan ilmiy mavzulardan biridir. BMTning 'Social Protection Floors' tamoyillari ijtimoiy himoya tizimini universal, qulay va

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2025"

hamma uchun ochiq bo'lishi lozimligini ta'kidlaydi. Jahon Banki esa ijtimoiy xavfsizlikni aholining iqtisodiy barqarorligini mustahkamlashda hal qiluvchi omil deb baholaydi.

Xalqaro Mehnat Tashkiloti (XMT) tomonidan ishlab chiqilgan social protection modeli esa minimal ijtimoiy kafolatlar, ijtimoiy sug'urta va ijtimoiy xizmatlar tizimining institutsional integratsiyasiga asoslanadi.

Ko'plab tadqiqotchilar (Devereux, Sabates-Wheeler, Barrientos va boshqalar) ijtimoiy himoya modellarini uch turga ajratadi: prevention (oldini olish), protection (himoya qilish), promotion (rivojlantirish). Mazkur modellarning barchasi O'zbekistonda amalga oshirilayotgan siyosat bilan uyg'un keladi.

O'zbekistonning ijtimoiy himoya tizimini o'rganish bo'yicha mahalliy olimlarning ishlarida ham bir qator muhim jihatlar yoritilgan. Jumladan, R. Rashidov, N. Jo'rayev, M. Qo'chqorova kabi tadqiqotchilar ijtimoiy yordam mexanizmlarining samaradorligi, xizmatlar sifatining oshishi va mahalla institutining rolini alohida ta'kidlaydi.

Metodologiya

Tadqiqot metodologiyasi sifatida quyidagi ilmiy yondashuvlar qo'llandi:

1. ****Tizimli tahlil metodi**** — ijtimoiy himoya tizimining barcha bo'g'inlarini o'zaro bog'liq holda o'rganish imkonini berdi.
2. ****Statistik tahlil**** — davlat statistika ma'lumotlari, XMT va Jahon Banki hisobotlari asosida solishtirma tahlil olib borildi.
3. ****Taqqoslash metodi**** — O'zbekiston ijtimoiy himoya tizimi boshqa davlatlar tajribasi bilan solishtirildi.
4. ****Kontent-tahlil**** — ilmiy maqolalar, strategik hujjatlar va xalqaro hisobotlar o'rganildi.

Ushbu metodlar asosida O'zbekistonning ijtimoiy himoya mexanizmlarida yuz berayotgan o'zgarishlar chuqur tahlil qilindi.

Tahlil va natijalar

So'nggi yillarda O'zbekistonda ijtimoiy himoya tizimini tubdan isloh qilish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirildi. Bular qatorida raqamlashtirish jarayonining boshlanishi va barcha ijtimoiy xizmatlarning yagona platformaga integratsiya qilinishi alohida o'rin tutadi.

****‘Temir daftar’, ‘Ayollar daftari’ va ‘Yoshlar daftari’**** mexanizmlari aholining ijtimoiy ahvoli bo'yicha aniq ma'lumot beruvchi kuchli analitik tizim sifatida shakllandi. Ular yordamida 2023-yilgacha 1 milliondan ortiq fuqarolarga maqsadli yordam ko'rsatildi.

Shuningdek, ijtimoiy nafaqalar tayinlash jarayonlari to'liq raqamlashtirilib, inson omilini kamaytirish orqali korrupsiya risklari pasaytirildi. Aholi endilikda kompensatsiya va nafaqalar bo'yicha arizalarni elektron tarzda topshira oladi.

Mahalla tizimi ijtimoiy himoyaning asosiy bo'g'ini sifatida mustahkamlanmoqda. Mahalla faollari tomonidan aniqlanayotgan ehtiyojmand oilalarga tezkor yordam ko'rsatish 'mahallabay' yondashuvning samaradorligini oshirdi.

Munozara (Discussion)

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2025"

Munozara jarayonida aniqlanishicha, ijtimoiy himoya tizimining samaradorligi bir qator omillarga bog'liq:

- xizmatlarning sifati;
- aholining raqamli savodxonligi;
- xalqaro tajribadan foydalana olish ko'lami;
- mahalliy boshqaruv institutlarining mustahkamligi;
- moliyaviy resurslarni oqilona taqsimlash.

O'zbekiston tajribasi shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy himoya siyosati faqat davlat tomonidan emas, balki jamiyatning barcha qatlamlari tomonidan qo'llab-quvvatlansa, tizim yanada barqaror va samarali bo'ladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ijtimoiy himoya tizimi nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy barqarorlikning ham asosiy omillaridan biridir. O'zbekistonda olib borilayotgan islohotlar aholining ehtiyojlariga mos, samarali va zamonaviy ijtimoiy himoya tizimini shakllantirishga xizmat qilmoqda. Kelgusida tizimni yanada takomillashtirish uchun raqamlashtirishni yanada chuqurlashtirish, xalqaro tajribani keng qo'llash va mahalla institutining rolini kuchaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Taraqqiyot strategiyasi.
2. BMT Social Protection Floors Recommendation.
3. World Bank. Social Safety Nets Annual Report.
4. International Labour Organization. Global Social Protection Report.
5. Devereux, S. Social Protection in Developing Countries.
6. Sabates-Wheeler, R. Transformative Social Protection.
7. Barrientos, A. Social Assistance in Low-Income Countries.
8. Rashidov R. Ijtimoiy siyosatning zamonaviy tendensiyalari.
9. Jo'rayev N. O'zbekistonda ijtimoiy himoya islohotlari.
10. Qo'chqorova M. Mahalla institutining ijtimoiy himoyadagi roli.